

תיבה ב'-1

השפעת גורמים חריגים על נתוני הצמיחה של 2019

הפעילות הכלכלית במשק בשנים האחרונות הושפעה במידה ניכרת משני מיזמים גדולים: חברת "אינטל" בנתה בשנים 2016–2018 מפעל חדש, ולשם כך השקיעה ביבוא מסיבי של מכונות וציוד; השותפות במאגר הגז "לוויתן" השקיעו סכומים גדולים בפיתוחו בשנים 2017–2019, רובם ברכש ציוד בחו"ל, ועצימות ההשקעה הגבוהה ביותר הייתה ב-2018. עיתוי הפעולות הללו התבטא בגידול ניכר של ההשקעות והיבוא בשנים 2016–2018, והאיץ את גידולו של מלאי ההון, ועל כן – גם את קצב הצמיחה של התוצר הפוטנציאלי. בשנת 2019, כאשר ההשקעות במיזמים אלה מוצו, הואט קצב הגידול של ההשקעות במשק ושל היבוא. כן הבשילה ב-2019 ההשקעה של "אינטל", ובאה לידי ביטוי בגידול ניכר של היצוא ובתרומה ניכרת לצמיחת התוצר (לוח 1), אך תרומתה לתעסוקה שולית בלבד. יצוא הגז ממאגר "לוויתן" החל בסוף 2019 וצפוי להשפיע על התוצר מ-2020.

לוח 1

מצרפים מקרו-כלכליים נבחרים ב-2019 - סך הכל ובניכוי גורמים חריגים

(שיעור השינוי)

הרכיבים המנוכים	בניכוי גורמים חריגים	סך הכל	
היצוא של "אינטל" והערך המוסף הכרוך ביבוא המכונות ¹	2.6	3.5	התוצר המקומי הגולמי
הגידול במלאי ההון שמקורו בהשקעות בענף הרכיבים האלקטרוניים ² ובתשתיות גז ונפט	3.4	3.6	התוצר הפוטנציאלי
היצוא של "אינטל"	3.3	5.7	היצוא ללא יהלומים והזנק
ההשקעות במכונות, בענף הרכיבים האלקטרוניים ² ובתשתיות גז ונפט	3.8	1.2	ההשקעה בנכסים קבועים (ללא אניות ומטוסים)
יבוא המכונות וההשקעות במכונות וציוד מיבוא בענפי הרכיבים האלקטרוניים ² , הכרייה והחציבה וייצור מוצרי נפט	6.0	4.5	היבוא ללא אניות ומטוסים ויהלומים וללא היבוא הביטחוני

¹ היצוא של "אינטל" תרם כ-0.7 נקודות אחוז לצמיחת התוצר, והערך המוסף הכרוך ביבוא המכונות תרם כ-0.15 נקודות אחוז.

² "אינטל" לא מפרסמת מידע על היקף ההשקעה והיבוא שלה ולכן השתמשנו בסך ההשקעה בענף הרכיבים האלקטרוניים בו "אינטל" נכללת.

המקור: הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, "אינטל" ועיבודי בנק ישראל.

ככלל, חברות גדולות הן חלק מהמשק, ולכן הניתוח המקרו-כלכלי הרגיל כולל את פעילותן. חברת "אינטל" כבר תרמה בעבר לצמיחה, ליצוא ולתעסוקה בישראל, ועל כן ניתוחים קודמים שהוצגו בדוחות בנק ישראל כללו את הפעילות של "אינטל" כחלק אינטגרלי של תמונת המשק¹. ואולם תנודות חדות בפעילות של חברות גדולות המתרכזות בשנה מסוימת – ובפרט כאלה שמקורן בהחלטות שהתקבלו מספר שנים קודם לכן – מקשות על זיהוי ההתפתחויות המקרו-כלכליות הבסיסיות, ולכן במקרים אלו יש טעם לבחון את המצרפים המקרו-כלכליים בניכוי אותן התנודות. אמנם היצוא המוגבר של "אינטל" מהמפעל החדש שהחל לפעול השנה צפוי להישאר ברמתו הנוכחית גם בשנים הבאות, אבל התרומה שהייתה לו לצמיחת התוצר ב-2019 היא חד-פעמית, מפני שקצב גידולו צפוי להתמתן (ובדומה לכך התרומה הצפויה של "לווינת" ב-2020). יתר על כן, התנודות ביצוא ובתוצר במקרה הנדון משפיעות רק במידה מעטה על התעסוקה במשק ועל ההכנסות ממסים ב-2019. לכן הפעילות הכלל-משקית למעט אותן חברות היא הרלוונטית לניתוח שוק העבודה והמצב הפיסקלי בשנה זו.

השנה נרשם גידול מהיר גם של יבוא המכוניות. זה משקף הקדמת רכישות של מכוניות היברידיות וחשמליות לסוף 2019 כתגובה להעלאת מס הקנייה עליהן בתחילת 2020. לפיכך גידול הערך המוסף הכרוך ביבוא המכוניות תרם גם הוא לצמיחת התוצר השנה (אף כי פחות מאשר "אינטל"), תוספת שצפויה להתקזז עם ירידה מקבילה בתחילת שנת 2020. על בסיס המצרפים המקרו-כלכליים המנוכים מגורמים חריגים נראה שצמיחת התוצר התמתנה השנה והייתה נמוכה במקצת מקצב הצמיחה הפוטנציאלי של המשק. השימושים המקומיים לרבות ההשקעה המשיכו להתרחב במהירות והובילו את הצמיחה, בעוד שקצב גידולו של היצוא הואט בשל חולשת הסחר העולמי. אף על פי כן הייתה צמיחתו של היצוא מהירה מזו של הסחר העולמי, הודות לגידול מהיר של יצוא השירותים (איור ב'-1). היבוא הוסיף לצמוח מהר יותר מאשר התוצר, ונתן מענה לביקוש המקומי הגבוה.

¹ לדוגמה: בשנת 1999, שבה נחנך מפעל "אינטל" בקריית גת, תרמה פעילותה של החברה לצמיחת ההשקעה ולהגדלת התעסוקה בדרום תוך תרומה מיידית לצמיחת התוצר ולירידת האבטלה.